

Statsminister Odvar Nordlis foredrag på landsmøtet i
Norges Fiskerlag, Trondheim, 10. september 1980:
"Fiskerinæringens plass i det norske samfunn".

De vestlige industriland har en vanskelig tid bak seg og befinner seg fortsatt i en meget problemfylt periode. Ressurs-knapphet, sviktende produksjon, massearbeidsløshet og en økende inflasjon preger disse samfunnene - og utsiktene framover gir ingen grunn til optimisme.

I Norge har vi, trass i de internasjonale tilbakeslag, maktet å gjennomføre en annen utvikling enn i de øyrike industriland. Vi har i det store og hele trygget sysselsettingen. Vi har holdt prisutviklingen bedre under

- 2 -

kontroll. Vi har kunnet føre videre en fordelingspolitikk som har gitt svake grupper et sterkere økonomisk grunnlag, sely i en vanskelig tid.

Det er i første rekke vår nye ressurs, olje- og gassforekomstene ute på kontinentalsokkelen som har gitt oss mulighetene til å føre en slik politikk.

Det er også den økte økonomiske handlefriheten som oljeinntektene gir oss, som gjør at vi kan se framtida langt mer fortrøstningsfullt i møte enn de fleste andre land. Om vi forvalter vårt pund på en fornuftig måte, vil de omstillinger vi står overfor i vårt næringsliv kunne gjennomføres uten for sterke negative utslag for den enkelte og for lokalsamfunnene.

Også fiskerinæringen har hatt - og har - sine problemer å stri med. Det er til dels betydelige problemer,

og det krever aktiv medvirkning fra samfunnets side om de skal bli løst på en tilfredsstillende måte.

Fiskerinæringen vil fortsatt danne hovedgrunnlaget for virksomhet og bosetting i store deler av våre kyststrøk. For Regjeringen vil oppgaven være å legge forholdene slik til rette at næringen også i framtida kan make dette. Det er ingen enkel oppgave, ikke minst fordi svikten i selve ressursgrunnlaget varslar om at fiskerinæringen sannsynligvis står overfor en helt ny epoke nå ved inngangen til 1980-årene.

Det vil stille store krav til oss alle å finne fornuftige og forsvarlige løsninger på alle de problemer vi vil møte. Men i fellesskap bør vi stake ut veien vi skal gå. Jeg er derfor meget glad over at jeg har fått denne anledningen til å snakke til denne representative forsamlingen om

fiskerinæringens plass i det norske samfunn.

Den rike utviklingsperiode vi har bak oss i vårt land, har gitt oss et solid og bredt grunnlag i arbeidet med å løse de store samfunnsoppgavene.

Fiskernes bidrag til denne utviklingen er vel kjent.

Den sosiale og politiske misnøyen som vokste fram på kysten i 20- og 30-årene, ble tent i fiskebåtene. Fra fiskernes organisasjoner kom de krav som siden endret forholdene på kysten, fra Nessekongevælde til et moderne samfunn. Jeg vil nevne råfiskloven som et av de virkemidler som har bidratt til å endre forholdene for fiskerne. Den var en realitet i 1938. Også i dag er den grunnlaget for fiskernes økonomiske forhold sammen med hovedavtalen for fiskeriene som kom i 1964.

Da den politiske og sosiale kampen ble utkjempet av fiskerne i 20- og 30-årene, har næringen en annen struktur enn i dag. På det tidspunkt utgjorde fiskerne selv hoyedtyngden i den spredte bosettingen på kysten. Det var langt flere fiskere enn i dag, og en stor del av dem drev annen virksomhet ved siden av.

Den raske økonomiske utviklingen som skjedde på kysten i årene etter den andre verdenskrig, ga støtet til en ny utvikling. Etablering av en moderne fryseindustri skapte behov for jevnere råstofftilførsel. Vi fikk oppbyggingen av en moderne norsk trålerflåte og en teknologisk utvikling som reduserte tallet på arbeidsplasser i flåten. Men samtidig ble en ny moderne og mer arbeidskrevende industri skapt. Denne industrien ble også et viktig element i bosettings-strukturen.

Jeg vil også minne om det som skjedde med våre fiskeressurser i 60- og 70-årene. Betydelige flåter, både norske og utenlandske, tok mer fangst enn fiskebestandene kunne tåle. Fra begynnelsen av 70-årene engasjerte Norge seg aktivt i arbeidet for å skape en internasjonal havrett som kunne sikre kyststatenes interesser i dette gigantiske og høyst risikable kappløpet om ressursene. I 1977 kom de økonomiske soner rundt kysten vår. Denne ordningen er stadig et viktig utgangspunkt i arbeidet med å bygge opp igjen fiskebestanden. Dessverre kom de økonomiske sonene ikke tidsnok. Reguleringsmyndigheten som ble tillagt kyststatene, kom på et tidspunkt da det var for sent å redusere de skadevirkninger som overfisket allerede hadde gjort på bestandene.

Mange vil vel si at Regjeringen tidligere burde ha utvidet de norske havgrensene med sikte på å regulere fisket. Norge kunne imidlertid ikke gå til en slik utvidelse før ordningen med 200 miles økonomiske soner var internasjonalt akseptert. I dag er denne ordningen bakgrunnen for det samarbeide Norge har innledet med en rekke land. Vi har gjensidige fiskeriavtaler med Sovjet-Unionen, Island, Færøylene og EF. Regjeringen betrakter disse avtalene som meget viktige. Uten dette internasjonale samarbeidet vil vi stå syakt i arbeidet med å bygge opp de reduserte fiskebestander.

I praksis er vi også nødt til å innse at det ikke finnes noe realistisk alternativ til samarbeid. Et ensidig norsk forsøk på bestandregulering av en fellesbestand vil i de fleste tilfeller ikke ha noen fordeler for norske fiskere. En ulempe ved det internasjonale samarbeid om nødvendige

fellesreguleringer er at det ofte kan ta noe lengre tid før tilfredsstillende resultat oppnås. Dette er et resultat av at enkelte ganger skal forene flere parters interesser som på kortere sikt kan være motstridende. Et annet forhold som belyser behovet for det internasjonale fiskerisamarbeidet er betydningen av å sikre interessene for de norske fiskerne som er avhengig av å drive fiske i andre lands økonomiske soner.

I dag berører fiskerinæringen det mellomfolkelige forhold til en rekke av våre naboland. En overdimensjonering av vår fangsteffektivitet kan skade forholdet til de land vi gjerne vil samarbeide med.

Fra tid til annen blir Regjeringen kritisert for ikke å ha ivaretatt norske fiskeres interesser i forhold til andre land. Det er en urimelig påstand. Vi har de senere år hatt en betydelig utvidelse av Norges jurisdiksjonsom-

råde til sjøs. Vi forvalter i dag ressursene i et enormt havområde, og det gir fiskerinæringen i Norge et godt grunnlag å stå på i framtida. Jeg har merket meg kritikken som er kommet mot avtalen mellom Norge og Island om fisket i Jan Mayen-sonen. La meg i den forbindelse si at det var viktig for Regjeringen å opprette sonen rundt Jan Mayen uten å ødelegge det gode forhold til Island. Jeg forstår godt de behov som fiskerne har for å øke sitt fangstkvantum. Men vi må innse at vi ikke er alene om å høste av havet. Vi kan ikke, og bør heller ikke, hindre andre nasjoner å ta sin andel av ressursene.

Island står i en helt spesiell situasjon p.g.a. sin nær totale avhengighet av fiske. Dette måtte vi ta hensyn til. Etter min mening ville en konflikt med Island om Jan Mayen-sonen ikke bare ha vært utenriks-politisk uheldig,

men også en dårlig løsning fra norske fiskeres standpunkt. En slik konflikt ville ha ført til så urolige tilstander at norsk fiske ville ha blitt vanskeliggjort. Vi ville også kunne ha fått et ukontrollert fiske som kunne ha ødelagt bestanden i løpet av kort tid.

Det viktigste for Regjeringen var å løse Jan Mayen-problemet i forståelse med den islandske regjering. Jeg håper de fiskere som har kritisert Regjeringen for Jan Mayen-avtalen etter hvert vil innse betydningen av å løse de store ressursproblemene i fred og forståelse med de andre fiskerinasjonene på den nordlige halvkule. Det er viktig at oppgavene i fiskerisektoren også kan løses innenfor rammen av våre utenrikspolitiske målsettinger.

Men arbeidet med å sikre havets ressurser er ikke gjort over natten. De prognoser som forskerne har kom-

met med, forteller at vi nok må basere oss på å leve med reduserte fiskekvoter, ihvertfall noen år framover.

Resultatet av arbeidet med fiskebestandene vil avhenge av de reguleringer Regjeringen makter å få til, både innenlands og i samarbeid med andre land. Jeg tror imidlertid næringen bør erkjenne at den går inn i en helt ny epoke. Inntektene i fiskeriene kan ikke lengre sikres ved stadig økt fangstkvantum.

I stedet må vi forberede oss på et fangstvolum, som i dag baseres på kvoteordninger. Denne fangsten må vi ta bedre vare på og utnytte bedre, slik at vi kan tilby utenlandske markeder et høyt bearbeidet topp-produkt. Vi må med andre ord ta bedre vare på det vi har og omstille oss til en ny situasjon for fiskerinæringen.

På noe lengre sikt knytter det seg også interesse til samarbeid mellom norsk fiskerinæring og utviklingslandene når det gjelder utviklingen av utviklingslandenes egne fiskerier. Etableringen av utvidede soner stiller enkelte utviklingsland overfor store muligheter. For å nyttiggjøre seg disse muligheter trengs det bistand utenfra på nærmest alle områder. Spørsmålet om en viss overkapasitet innen deler av den norske fiskeflåten i noen grad kunne nyttiggjøres til fordel for utviklingslandene må nå utredes nærmere. I denne sammenhengen er det særlig den havgående flåten som er av interesse.

Regjeringen er nå i gang med sitt arbeid for den omorganisering som fiskerinæringen må igjennom i 80-årene.

I langtidsplanen for fiskerinæringen, som ble vedtatt av Stortinget i 1978, heter det at næringen skal tilpas-

ses ressursgrunnlaget. I tida som er gått siden Langtidsplanen ble vedtatt har ressursgrunnlaget blitt dårligere enn man regnet med. I dag kan man si at det er enda mer nødvendig at fiskerinæringens samlede kapasitet blir redusert for å stå i et riktigere forhold til ressursene.

Årets støttetiltak reflekterer den omorganisering som preger næringen. Overføringene kommer hele næringen til gode.

Med bakgrunn i det eksisterende prisfastsettings-system og gitte eksportpriser, må det være riktig å hevde at statsstøtten også kommer industrien til del. Dermed gir den uttrykk for hele næringens manglende betalingsevne. Når årets støttemidler kom opp i et omfang på 1.4 milliarder, en økning på 75 % bare fra i fjor, skyldes det imidlertid i særlig grad den nødvendige omorganisering og tilpassing av næ-

ringen som nå er i gang.

En del av midlene går som vi alle vet, til kostnadsreducerende tiltak bl.a. som følge av den betydelige økning i driftsutgiftene. En stor del av midlene er også avsatt til de strukturendringer som skal skje i ringnotflåten og trålerflåten. Dette er en nødvendig prosess. Strukturtiltakene i form av kondemneringsordning og opplagsstøtte som Regjeringen har satt i verk, må sees som et nødvendig tiltak for å tilpasse flåten til de endrede forhold.

Jeg vil gjerne understreke at de strukturendringer som flåten nå gjennomgår, vil gi den gjenværende del av fartøyene et bedre råstoff-grunnlag og forhåpentlig en bedre lønnsomhet. Vi har altså klare målsettinger med de ekstraordinære overføringene til Norges Fiskarlag dette året ut over ordinær prisstøtte til fiskerne.

1980 må dessuten sies å være det året da norske fiskere tok betydelige skritt framover i sosialt riktig retning.

Ved siden av at minstelottordningen er økt, har man fått en ny ordning med arbeidsløysetrygd for fiskere samt satt i verk ferieordning. Jeg kan godt si at det var på tide vi fikk iverksatt de nye ordningene.

I stortingsproposisjonen som ga bud om de nye sosiale ordningene ble det gitt uttrykk for at Regjeringen regnet med at det i praksis ville oppstå en del tilpassingsproblemer mellom den tradisjonelle garantiordningen og den foreslåtte stønadsordning under arbeidsløyse, og at dette ville kunne kreve justeringer.

Erfaringene hittil har vist at det har oppstått problemer i forbindelse med utbetalinger av dagpenger særlig i forbindelse med de omfattende reguleringer av fisket. Be-

hovet for løsninger på dette område har utvilsomt økt i den aller seneste tida som følge av de gjeldende reguleringer.

Myndighetene tar sikte på snarest mulig å sette ned en arbeidsgruppe som skal se nærmere på om og i hvilken utstrekning det er nødvendig med en ytterligere harmonisering av forskriftene for A-trygden for fiskere og forskriftene for minstelott-ordningen. Målet må være å komme fram til en ny ordning som på en rimelig måte sikrer fiskerne økonomisk ved svikt eller ulike former for avbrudd i fiske, og som er enkel å administrere.

Fiske og foredling bidrar nå med anslagsvis 2% av samlet bruttonasjonalprodukt, og utgjør en noe større andel, nærmere 3% av sysselsettingen. Selv om fiskerinæringen totalt sett inntar en forholdsvis liten plass nasjonal-

økonomisk, er den for store deler av kyst-Norge likevel av helt avgjørende betydning for opprettholdelse av bosettingsmønsteret. Særlig gjelder dette i Nord-Norge, hvor nærmere 15% av de sysselsatte, tilsvarende 20.000 personer, er direkte knyttet til slik virksomhet. Fiskerinæringen er dessuten basisnæring for en rekke avledede virksomheter, med et betydelig antall sysselsatte. Med unntak for oljeprodukter utgjør fisk og fiskeprodukter fortsatt et av de viktigste bidrag til vareeksporten.

Jeg er kjent med at oljevirkosomhet vil bli eget tema under landsmøtet. Jeg skal derfor ikke berøre dette noe særlig nå. Jeg vil likevel gi uttrykk for at jeg langt på vei skjønner dem som nærer frykt for at deler av det eksisterende næringsliv vil måtte gi tapt i kampen med oljevirkosomheten om arbeidskraft. Faren for fiskerinærin-

gen i så måte antar jeg særlig må gå på den usikkerhet som eksisterer som følge av at næringen er inne i en tilpasningsfase.

Men med felles innsats må vi skape den trygghet og stabilitet i næringen som må til i konkurransen med annen virksomhet. Regjeringen er som nevnt innstilt på å bidra i dette arbeidet.

En utredning som Fiskeridepartementet gjorde i samarbeid med andre departementer i fjor, viste at ressursvikten, spesielt når det gjelder den norsk-arktiske torsken, kunne komme til å få betydelige negative følger for sysselsettingen i fiskerinæringen i Nord-Norge. Med bakgrunn i disse dystre utsikter, har Regjeringen utarbeidet en særskilt aksjonsplan for Nord-Norge som vil bli lagt fram i neste måned sammen med statsbudsjettet for 1981. Jeg vil

ikke si noe om planens innhold, men jeg kan antyde at de tiltak som blir foreslått for fiskerinæringen, vil ta sikte på å sikre sysselsetting i distrikter som nå er mest truet på grunn av ressurs-svikten.

De videre perspektiver i fiskerinæringen vil bli trukket opp i stortingsmeldingen om videreføring av langtidsplanen. Fiskeridepartementet er i arbeid med denne planen, som blir et viktig grunnlag for næringens utvikling i 80-årene.

Ressurssvikten og de økonomiske innstramminger er egentlig ingen god kombinasjon som utgangspunkt for fiskerinæringen i 80-årene. Men det er en situasjon som næringen må tilpasse seg. Hovedavtalen mellom staten og Norges Fiskarlag er et instrument som Regjeringen vil bruke til å sikre fiskerne.

Men jeg må også

tilføye at Regjeringen ikke vil finne det forsvarlig å opprettholde med statlige midler en fiskerinæring som har en stor overkapasitet. Det er heller ikke forsvarlig, målt ut fra hensynet til de fiskebestander vi skal beskytte.

I 80-årene vil bosettingsproblemene på ^{visse strøk av} kysten bli blant de viktigste utfordringene. Den ulønnsomhet som i dag preger fiskerinæringen er den mest alvorlige trusel mot den del av bosettingen som næringen bærer ansvaret for. Derfor er en omorganisering nødvendig. Jeg finner i denne sammenhengen å måtte understreke Norges Fiskarlags ansvar for at de strukturtiltakene som er satt i verk, får den tilskittede effekten.

En effektiv og rasjonell utbygget fiskerinæring, tilpasset den yteevne ressursene kan gi, vil gi nærin-

gen totalt en bedre lønnsomhet. En slik utvikling vil sette fiskerinæringen bedre i stand til å løse de bosettingsoppgaver som den blir pålagt også i framtida. Derfor er den omorganisering som skal skje ikke noe negativt. Å tilpasse seg en ny situasjon er en positiv utvikling. Regjeringen vil både gjennom støtteavtalen og aksjonsplanen for Nord-Norge bidra til at denne omstillingen kan skje på en for oss alle akseptabel måte. Sysselsetting og bosetting er også Regjeringens ansvar.. Og her må vi ikke vike tilbake for å vurdere om de virkemidlene vi har i dag, det gjelder også det avtaleverk som dels ble skapt i 30-årene, er effektivt nok til å løse oppgavene i 80-årene. I den forbindelse vil Regjeringen også be om Norges Fiskerlags aktive bistand i arbeidet med å sikre arbeidsplassene også til arbeidstakerne på land. Dette er også en betydelig bosettings-

oppgave.

Disse spørsmål vil Regjeringen drøfte med fisker-organisasjonene i forbindelse med langtidsplanen. Når det gjelder den økonomiske politikk for 80-årene, vil den bli tilpasset også primærnæringene. For en eksportnæring som fiskeriene, er det av fundamental betydning at vår konkurranse-evne ikke forverres unødige på de utenlandske markeder.

Det er grunn til å frykte at den alminnelige økonomiske utvikling også i årene framover vil føre med seg et betydelig kostnadspress, som vil kunne slå uheldig ut for eksportnæringene. Ikke minst gjelder dette fiskerinæringen, hvor vi står overfor markeder som vil være svært følsomme for prisendringer. Vi står således allerede overfor betydelige vansker med å oppnå regningssvarende priser

på en rekke av våre produkter. Regjeringen tar i sitt økonomiske opplegg for 80-årene sikte på å opprettholde konkurranseevnen overfor utlandet. Dersom vi lykkes med dette, skulle vi i utgangspunktet, i en verden der underskuddet på mat bare blir større og større, ha gode muligheter for omsetning av våre fiskeprodukter.

Den yngste delen av norsk fiskerinæring, oppdrettsnæringen, opplever gode tider. Eksklusive, men da også meget gode, produkter fra oppdretterne har funnet tilfredsstillende markeder. Dette har ført til den rene eksplosjon når det gjelder interesse for fiskeoppdrett. Over 600 søknader om konsesjon ligger nå hos myndighetene. Regjeringen tar sikte på at oppdrettsnæringen skal gi størst mulig sysselsettingsmessig og distriktsmessig effekt, siden det synes ganske klart at denne næring høver godt i utkantstrøk.

Forskningen har imidlertid vist at fiskeoppdrett bringer med seg perspektiver som går mye lengre enn oppdrett av edelfisk. Oppdrett av blant annet skalldyr og flatfisk, og utvikling av lokale torskestammer i fjordene kan på lengre sikt få stor betydning for hele næringen. På denne sektoren kan fiskerinæringen få oppleve svært spennende tider.

Jeg ser det som en viktig oppgave å sikre vår fiskerinæring for 80-årene. En omorganisering vil gi næringen styrke - noe den trenger. Den skal løse viktige oppgaver i de kyststrøk som grenser til de havområdene Norge nå forvalter. Men fiskerinæringen har ikke bare en bosettingsoppgave. For hele vårt samfunn skapes det trygghet^{ved} at vi fortsatt kan stå fram som en stor fiskerinasjon, at vi kan fange den mengde fisk det er forsvarlig å ta og

utnytte den til et best mulig næringsprodukt. Og sist, men ikke minst: Kultur og tradisjoner blir sikret i utsatte områder langs kysten. Det betyr også mye!